

Iza Košir, OŠ Ivana Groharja Škofja Loka – 1. mesto – 9. razred

NEVIDNI OTROCI

»Verjetno bi moral biti brez ust, brez oči, brez nog in brez rok, neviden kot duh in neslišen kot ultrazvok«. (Saša Vegri, Ne bom odpiral ust)

Po mnenju Saše Vegri so otroci na tem svetu nezaželeni. Nevidni. Samo še ena dodatna smet na smetiščni gori. Menda je res tako. Saj to je že splošna resnica – namreč, da so otroci samo za zgago. Po drugi strani pa se z njo ne strinjam. Na svetu obstaja ogromno staršev, ki tako močno ljubijo svoje otroke, da postanejo slepi za njihove napake. Tudi sami so bili nekoč tako kot mi – mali nagajivi vrage, vsem v napoto. Menda nas lahko vsaj malo razumejo.

»Joj, kakšen otrok!« Tako včasih pravijo odrasli. Tako včasih pravijo otroci, ko se želijo izoblikovati po starševskih merilih.

Tudi Drejc, fant iz knjige Oči je moral po ukazu staršev odrasti že predlansko jesen. To je bil zanj velik šok. Ni želel zlesti na drugo stran, prek zidu, ki ločuje otroštvo od odraslega sveta. Tam je v resnici prava tema. Nič smiselnega. Zakaj bi moral? Ko pa je zanj svet tu, kjer je sedaj najlepši, poln novih odkritij, resnic in prijateljstva. S svojimi velikimi očmi zre v ogromni svet, srka v svojo dušo vsako podrobnost. Tiho je, kot otrok iz pesmi Ne bom odpiral ust.

Njegovi štirje prijatelji – Ivč, Joc, Frenk in Rus so prav tako nevidni otroci. Vseh pet se drži skupaj kot rit in srajca. Njihovi starši jih prepuščajo samim sebi, a so hkrati tudi njihov kompas, po katerem se ravnaajo. Njihovo otroštvo ni ravno prijetno. Polno je groznih prizorov mučenja in trpinčenja živali. »Nam mulcem je postalo nekam tesno. Pa smo bili ravno toliko stari, da še nismo hoteli govoriti, kaj smo videli. To zrelo opoldne tam notri, v samih sebi. Molče smo se odpravili eno prižgat. Tako bo še najlažje pregnati zoprniho.«

Zbirajo se onstran Homšnice, pod hrastom. Tam je njihovo skrivno prebivališče. Predstavljam si jih, potepuhe. Ivča, kot najmočnejšega, najstarejšega,

najpametnejšega. Vodjo Joca z njegovim nosljanjem. Frenka, rdečelasega, pegastega, z navihanim, izzivalnim pogledom. Rusa, najmanjšega, najšibkejšega. Žrtev. Drejca – tihega vsevednega pripovedovalca. Nenavadna peterica, polna nasprotij.

Grozno se mi zdi, ko pomislim, koliko hudega so videli in koliko hudega storili. Utopljali so ubogo majhno miško, ki se je s tačkami oklenila kletke, in jih s svojim pogledom rotila, naj jo izpustijo. In zgodba Žabje. Da bi dokazali, da je bolečina močnejša od nagona, samo zaradi nasprotovanja učiteljici, so jim iztaknili oči.

Sprašujem se, kako je lahko avtor Andrej Makuc svojo čutno pripoved, prežeto s čudovitim jezikom, onečedel s tako grozno tematiko.

S svojo zgodbo je začel nekakšen protest proti mučenju živali. In otrok. Strinjam se z njim. On sam nas ne more spreobrniti. To lahko storimo le mi sami. On nam je le pokazal pot, nas razsvetlil, da bi ugotovili, kako hudo trpijo nekatere živali in ljudje. Zdaj je samo od nas odvisno, na katero stran se bomo postavili. Na stran mučilcev ali na stran Andreja Makuca.

S svojo knjigo nam odpira oči in srce, da lahko z obema vidimo tisto, za kar smo bili pred tem slepi kot krti. Verjamem, da se vsak izmed nas globoko v sebi zaveda vsega trpljenja. Kajti, ko sem brala to knjigo, sem imela občutek, kot da bi mi nekdo segel v glavo in iz nje potegnil skrbno izoliran paket ter mi ga vrgel pred nos. In zdaj ga imam tu, pred seboj, črno na belem. Sram me je, da pripadam ljudem, iztrebljevalcem. In jezna sem, zelo jezna! Pa žalostna tudi. V meni vre toliko različnih čustev, da se čudim, zakaj še ne eksplodiram. Najraje bi vstopila v tiste stavke, v pripoved in ustavila vso tisto grozo. Rekla bi stop in pogasila požar. A kaj bi s tem dosegla? Pravzaprav nič.

Strinjam se z avtorjem. Dosegel je tisto, kar mnogim pred njim ni uspelo – pripravil nas je do tega, da se nam je nasilje uprlo.

Andrej Makuc se je rodil leta 1951 na Brdih pri Slovenj Gradcu. Osnovno šolo je obiskoval v svojem rojstnem kraju, gimnazijo pa na Ravnah na Koroškem. Diplomiral je iz slovenske in primerjalne književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Zdaj je učitelj na slovenjgraški gimnaziji, kjer je ustanovil tudi kulturno društvo Spunk. Je sourednik revije Odsevi in po letu 2001, ko je izšla knjiga Oči, je leta 2008 napisal še eno knjigo s podobno tematiko – Šolniški kruh. Zanj je literarno ustvarjanje najimenitnejše početje, ki si ga človek lahko privošči.

To je vse, kar vem o njem, a če bi ga bolje poznala, sem prepričana, da bi ga odkrila v katerem od teh petih fantov.

Zgodbo je napisal tako čutno in pozorno, da se mi je za trenutek zdelo, kot da bi pripovedoval o sebi. Lahko si ga predstavljam v vlogi Drejca. Morda tudi Rusa ...

Urša je najstnica, ki sem jo spoznala v knjigi Debeluška. Tudi ona je ena izmed nevidnih otrok, ki se zdi staršem odvečen element. Njena mama, ki jo Urša z vso pravico kliče po imenu – Dunja, je zaradi nje opustila svoje sanje. Zdaj jih poskuša izživeti na njej. Dunja želi, da bi Urša postala manekenka in jo poskuša shujšati. Urša se temu na začetku upira, kasneje pa začne namerno stradati. Ne bom odpiral ust, ne bom gledal stran, ves dan bom

strmel vsem v oči. To je storila Urša. Nič ni povedala. Samo shujšala je do neprepoznavnosti in s tem vstopila drugim v oči. A prepozno. Uršo odpeljejo v bolnišnico in kljub temu, da preživi, vem, da ne bo nikoli več ista oseba. Oče, ki velikokrat sploh ni opazil, da obstaja, jo končno zagleda in njena mama se zanjo prvič ustraši. To zamorjeno, prav nič prijetno zgodbo, je Urša napisala za Unicefov natečaj z naslovom Moja družina sem tudi jaz.

Urša pa je v resnici Janja Vidmar. Ko slišim to ime, ponavadi odidem stran. Njen slog pisanja in njena ciničnost me odbijata. Prebrala sem nekaj njenih knjig in prav nobena mi ni bila všeč.

Janja Vidmar se je rodila leta 1951 na Ptuj. V Mariboru je končala osnovno šolo in prvo gimnazijo, nato pa je študirala na Akademiji za likovno umetnost in na Filozofski fakulteti, vendar je študij opustila. Je članica Društva slovenskih pisateljev in pobudnica nagradi desetica. Na Slovenskem je Janja Vidmar poznana predvsem po mladinski realistični prozi, ki se uvršča na področje socialno-psihološkega romana. Debeluška je izšla leta 1999, napisala pa je tudi druge knjige, na primer Princeska z napako, Baraba, Zoo ...

Pri njenih knjigah je v ospredju predvsem dogajanje in dialog. Sporočilo je jasno razvidno, njen jezik pa ostaja uklešččen med vsakodnevno uporabo besed. Iz njenih zgodb ne veje nič inovativnosti.

Prav zaradi tega se me je veliko bolj dotaknila knjiga Oči in njenih šest kratkih zgodb. Andrej Makuc je nedvomno umetnik. Sama bi bila rada podobna njemu. Postal je moj vzornik. Njegov jezik in izbira besed sta neponovljiva. Njegov slog pisanja izraža veliko ljubezen do literature. Kljub temu, da je sporočilo skrito med vrsticami, me je knjiga Oči veliko bolj prepričala kot knjiga Janje Vidmar.

Jezik Andreja Makuca je poln metafor, primer in inovacij. Sedeli smo na škarp in z očmi potiskali sonce za obzorje. Inovativnost in domišljija sta njegovi najlepši vrlini, ki ju pri njem občudujem.

Izmed vseh šestih zgodb pa se me je najbolj dotaknila zgodba Pasje. Drejc, Petra in psica Negra so nerazdružljiv trikotnik. Središče vesolja. Vse okoli njih je nepomembno, grozno. V njihovem svetu je mogoče karkoli. Petra razume Negro bolje kot soljudi. Najboljši prijateljici sta. Njun odnos je nekaj čudovitega. Tako, kot je čudovita narava, v kateri ta odnos gojita in ga razvijata. Svet je nevestina glava, prekrita z belo tančico. Sneg je okoli Negrine ute steptan. Očetove stopinje se od tam vijejo v gozd, kjer so drevesa zakrila grozo. Med vejami, v zraku med njimi je ujeta smrt. Pozibava se in se smeji otrokovim slepim očem. Kajti Negrine mladiče so vzela nebesa. Hotela jih je ustaviti, preden bi jih vzela nebesa. Čemu ravno njej? Njena bolečina je bila prehuda, njena jeza premočna za ta svet. Pridružila se jim je. Tam gori. V nebesih. Zdaj skupaj štejejo pisane cvetlice.

Petra tega ne more sprejeti. Noče. Vzame Negro k sebi in jo močno stisne. Skupaj lovita bele krpice z neba. Srečni sta.

Otroške oči radovedno zrejo v svet. Telesa, ki nosijo te oči, niso na istem svetu, kot odrasli. Zato so nevidni. Starši ne razumejo njihove potrebe po čarobnosti in ljubezni. To otroke potre, a kljub temu znajo najti srečo. V njihovem velikem svetu je prostor za vse. Tam odrasli ne morejo reči: »Joj, kakšen otrok.«